

ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ У ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

THE FEATURES OF OVERCOMING CONFLICT SITUATIONS IN PERSONS WITH DIFFERENT LEVELS OF INTERPERSONAL INTERACTION

У статті аналізуються результати емпіричного дослідження особливостей подолання конфліктних ситуацій у осіб з різним рівнем міжособистісної взаємодії. Коротко представлено теоретичні основи дослідження, стисло викладено основні наукові погляди на такі феномени, як конфлікт та міжособистісна взаємодія. Для перевірки гіпотези про те, що у осіб з різним рівнем міжособистісної взаємодії поведінка у конфлікті набуває різних форм, аналіз результатів дослідження складався з двох послідовних кроків. По-перше, відбувалося встановлення характеру зв'язків властивостей особистості, стратегій подолання конфліктних ситуацій та рівня розвитку міжособистісної взаємодії. По-друге, відбувалося встановлення відмінностей у властивостях особистості та стратегіях подолання конфліктних ситуацій між групами досліджуваних з різними рівнями міжособистісної взаємодії. У результаті проведеного дослідження доведено, що досліджуваним з високим рівнем міжособистісної взаємодії більш притаманні товариськість, емоційна стабільність, соціальна сміливість, чутливість та практичність, ніж людям, в яких рівень міжособистісної взаємодії є значно нижчим. Особам з середнім рівнем міжособистісної взаємодії більш властиві абстрактне мислення, низька нормативність поведінки, боязкість та підозрілість. Досліджуваним з низьким рівнем притаманні замкнутість, емоційна нестабільність, жорсткість та висока нормативність поведінки. Визначено шляхом порівняння груп з різним рівнем міжособистісної взаємодії, що властивостями особистості, які не залежать від її рівня, є самооцінка, доміантність, чутливість, прямолінійність, тривожність, консерватизм, самоконтроль та розслабленість. Так само схильність до співпраці або пристосування у конфліктній ситуації є стратегіями, які не залежать від сформованості особистісного ресурсу, який визначає рівень міжособистісної взаємодії. Чим вищим є рівень міжособистісної взаємодії, тим більш притаманними людині є товариськість, емоційна стабільність, соціальна сміливість, чутливість, практичність, а також тенденція у конфлікті віддавати перевагу стратегії взаємних поступок або загалом ухилитися від нього. Чим нижчим є рівень міжособистісної взаємодії людини, тим більше їй притаманні замкнутість, емоційна нестабільність, жорсткість, висока нормативність поведінки, а також схильність при розв'язанні конфлікту керуватися лише власними інтересами. Якщо людина має середній рівень міжособистісної взаємодії, їй більш властиві абстрактне мислення, низька нормативність поведінки, боязкість та підозрілість.

Ключові слова: властивості особистості, конфліктна поведінка, міжособистісна взаємодія, стратегії подолання конфліктних ситуацій, структурно-особистісні ознаки.

The article analyzes the results of an empirical study of the peculiarities of overcoming conflict situations in people with different levels of interpersonal interaction. The theoretical foundations of the research are briefly presented, the main scientific views on such phenomena as conflict and interpersonal interaction are summarized. To test the hypothesis that people with different levels of interpersonal interaction take different forms of behavior in conflict, the analysis of the results of the study consisted of two successive steps. First, to establish the nature of the relationship between personality traits, strategies for overcoming conflict situations and the level of development of interpersonal interaction. Second, the establishment of differences in personality traits and strategies for overcoming conflict situations between groups of subjects with different levels of interpersonal interaction. The study showed that subjects with a high level of interpersonal interaction are more friendly, sociable, emotional stability, social courage, sensitivity and practicality than people in whom the level of interpersonal interaction is much lower. Persons with an average level of interpersonal interaction are more characterized by abstract thinking, low normative behavior, timidity and suspicion. Subjects with low levels are characterized by isolation, emotional instability, rigidity and high normative behavior. It is determined by comparing groups with different levels of interpersonal interaction, that personality traits that do not depend on its level are self-esteem, dominance, sensitivity, straightforwardness, anxiety, conservatism, self-control and relaxation. Similarly, the propensity to cooperate or adapt in a conflict situation are strategies that do not depend on the formation of personal resources, which determines the level of interpersonal interaction. However, the higher the level of interpersonal interaction, the more sociable, emotional stability, social courage, sensitivity, practicality, as well as the tendency in conflict to prefer a strategy of mutual concessions or generally avoid it. The lower the level of interpersonal interaction, the more it is characterized by isolation, emotional instability, rigidity, high standards of behavior, as well as the tendency to resolve conflicts only in their own interests. If a person has an average level of interpersonal interaction, he is more characterized by abstract thinking, low norms of behavior, timidity and suspicion.

Key words: personality traits, conflict behavior, interpersonal interaction, strategies for overcoming conflict situations, structural and personal characteristics.

УДК 159.9+159.964.21
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.33.36>

Ситнік С.В.

д. психол. н.,
доцент кафедри теорії та методики
практичної психології
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Кондратьєва І.П.

к. психол. н.,
доцент кафедри психіатрії, медичної
та спеціальної психології
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Сільченко І.В.

магістрантка кафедри теорії
та методики практичної психології
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві, створюють ситуації, що стають тригером виникнення конфліктів, що визначається як інтерактивний

процес, який проявляється у несумісності, незгоді або дисонансі всередині або між соціальними суб'єктами (особами, групами, організацією). Успішність поведінки в конфліктній

ситуації може бути багато в чому зумовлена індивідуально-психологічними особливостями особистості та рівнем розвитку міжособистісної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній психології вивченню конфлікту присвячені дослідження А.Я. Анцупова, Н.В. Гришиної, К. Левіна, З. Фрейда, К. Хорні, А.І. Шипілова та ін. Конфлікт по-різному оцінюється в психологічному контексті. Деякі вчені вважали конфлікт негативним та пов'язували його з такими поняттями, як насильство, руйнування та ірраціональність. Інші науковці вважали, що конфлікти є корисними та покращують результати діяльності організації, пропонуючи прийняття та використання результатів конфлікту для поліпшення результатів діяльності організації. Конфлікт в дослідженнях Н.В. Гришиної розглядається як прояв об'єктивних чи суб'єктивних суперечностей, що виражається в протиставленні сторін. К. Томас визначає конфлікт як процес, який починається, коли одна зі сторін відчуває, що інша розчарувала або збирається розчарувати її. На думку А.О. Крилова, кожна людина обирає стратегію конфліктної взаємодії залежно від свого ступеня соціальної зрілості і від того, як вона реагує на проблеми в міжособистісній взаємодії з іншими. Ґрунтовні дослідження конфліктності як риси особистості знайшли своє відображення в роботах К. Хорні. Конфлікт, на думку дослідниці, виникає при взаємодії людини з оточуючим соціальним середовищем, коли виникають як внутрішні так і міжособистісні протиріччя. Це викликає почуття ворожості, що підштовхує людину діяти агресивно.

Проблема вивчення конфлікту, причин його виникнення і шляхів подолання представлена в дослідженнях психологів [2; 4]. Велика увага вітчизняних психологів приділяється аналізу конфліктної поведінки як результату впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників [1]. Активно досліджуються різноманітні стилі конфліктної поведінки в системі професійно-особистісного становлення керівників [3], взаємозв'язок стилів конфліктної поведінки з ціннісними орієнтаціями й мотивами працівників організації [8], а також міжособистісні конфлікти студентів в аспекті кроскультурного порівняння [5]. Водночас проблема дослідження форм поведінки у конфлікті залежно від рівня розвитку міжособистісної взаємодії потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Мета статті – вивчити особливості подолання конфліктних ситуацій і міжособистісної взаємодії майбутніх психологів та дослідити зв'язок між цими показниками. Завдання дослідження: 1) емпірично визначити властивості особистості, стратегії подолання конфліктних ситуацій та

розвиток міжособистісної взаємодії досліджуваних; 2) виявити характер зв'язків властивостей особистості, стратегій подолання конфліктних ситуацій та рівня розвитку міжособистісної взаємодії; 3) встановити відмінності у властивостях особистості та стратегіях подолання конфліктних ситуацій між групами досліджуваних з різними рівнем міжособистісної взаємодії.

Для визначення особливостей конфліктної поведінки осіб з різним рівнем міжособистісної взаємодії ми провели емпіричне дослідження, у якому ми застосували низку психодіагностичних методик. Це такі методики: «Тип поведінки у конфлікті» Т. Томаса (спрямований на виявлення типових форм поведінки у конфліктних ситуаціях); «Шістнадцятифакторний особистісний опитувальник» (16-PF) Р. Кеттелла для вивчення властивостей особистості; «Особистісна основа міжособистісної взаємодії» С.В. Ситнік [7] для визначення структурно-особистісних ознак міжособистісної взаємодії. Емпіричне дослідження проводилося на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. У дослідженні взяло участь 60 студентів-психологів.

Для перевірки гіпотези про те, що у осіб з різним рівнем міжособистісної взаємодії поведінка у конфлікті набуває різних форм, аналіз результатів дослідження складався з двох послідовних кроків: по-перше, встановлення характеру зв'язків властивостей особистості, стратегій подолання конфліктних ситуацій та рівня розвитку міжособистісної взаємодії; по-друге, встановлення відмінностей у властивостях особистості та стратегіях подолання конфліктних ситуацій між групами досліджуваних з різними рівнями міжособистісної взаємодії.

Результати дослідження за тестом К. Томаса показали, що найбільшою мірою у досліджуваних проявляються компромісна форма поведінки у конфлікті (у середньому 7,68 бала) та співробітництво (6,98 бала). Деяко менш популярними є конкуренція (5,97 бала) та відхід від вирішення конфлікту (5,77 бала). Найнижчі середні результати були визначені за показником пристосування (4,98 бала). Тобто у конфліктній ситуації досліджувані віддавали перевагу такій формі поведінки, яка забезпечує часткове задоволення власних інтересів та інтересів протилежної сторони, або загалом вдавалися до принесення в жертву власних інтересів заради інших. Нечасто вони зверталися до поведінки, яка б свідчила про прагнення домогтися задоволення своїх інтересів на шкоду іншій стороні конфлікту.

Дані про структурно-особистісні якості, сформованість яких визначає ефективність міжособистісної взаємодії [6, с. 89], дали

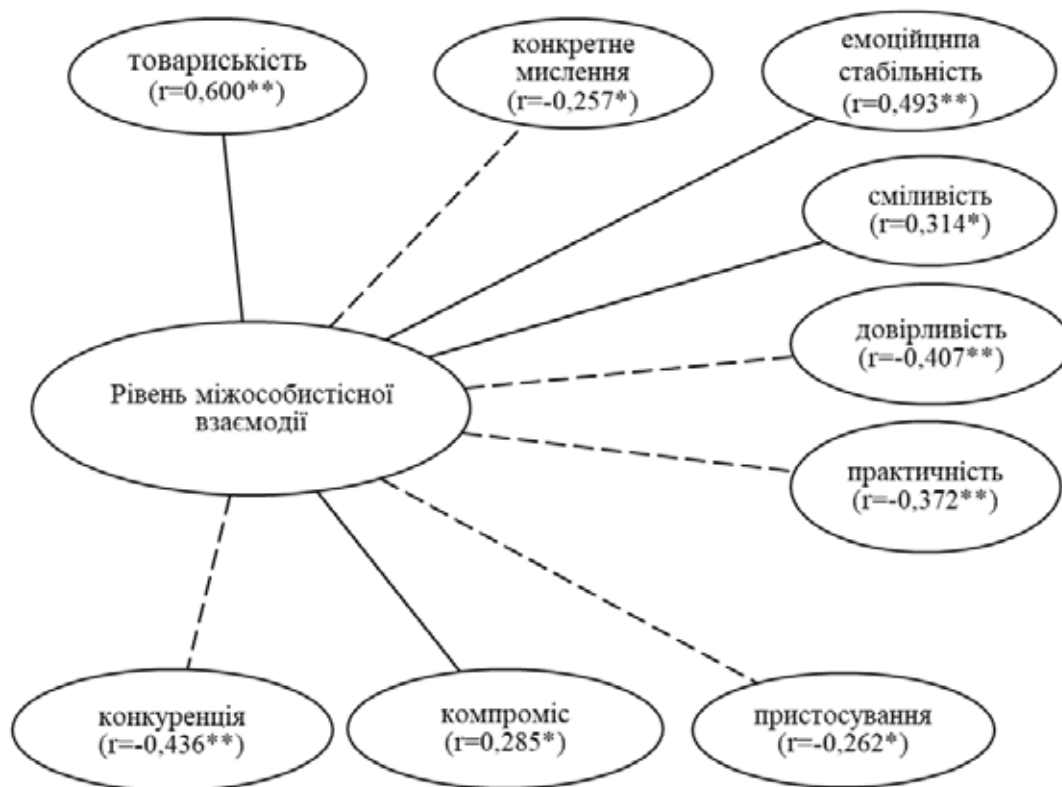
змогу з'ясувати, що за середнім значенням загального показника ($M=28,24$) та помірною варіативністю ($CV=26\%$) досліджувані можуть характеризуватися як такі, що мають розвинену потребу у взаємодії, комунікативні схильності, інтерес до людей. Вони емоційно зрілі, емпатійні, емоційно стабільні, розуміють людей і себе в процесі взаємодії, вміють вирішувати міжособистісні конфлікти, спостережливі у спілкуванні, здатні приймати самостійні рішення, впевнені у собі, можуть відстоювати власну точку зору і впливати на поведінку інших людей. Водночас індивідуальні дані 33% досліджуваних свідчать про те, що їм бракує особистісного ресурсу для ефективної участі у процесі розгортання міжособистісної взаємодії.

Отже, ці дані показали, що вибірка досліджуваних є достатньо репрезентативною для перевірки нашого припущення, оскільки вона складається з осіб з достатнім варіюванням суб'єктивних та об'єктивних ознак ефективності міжособистісної взаємодії. Також проведений аналіз первинних статистик показав, що

для визначення взаємозв'язку цих показників з формами поведінки у конфлікті найбільш прийнятним є показник рангової кореляції Спірмена.

Результати кореляційного аналізу із застосуванням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена показали наявність статистично достовірних зв'язків показника, за яким визначався рівень міжособистісної взаємодії, з певними властивостями особистості та стратегіями подолання конфліктних ситуацій (рис. 1).

Зображені на рисунку дані показують, що прямі і статистично достовірні зв'язки на рівні $p < 0,01$ були виявлені з показниками (за методикою Р. Кеттелла), які характеризують властивості особистості – товариськість, емоційну стабільність. На 5%-рівні значущості з показником рівня міжособистісної взаємодії прямі кореляції має параметр «соціальна сміливість», а також «компромiсна стратегія подолання конфліктної ситуації». Від'ємні статистично значущі зв'язки з рівнем міжособистісної взаємодії зафіксовано серед показників, які характеризують конкретне мислення

— — прямі кореляції; --- — від'ємні кореляції; * — кореляції статистично достовірні на рівні $p < 0,05$; ** — на рівні $p < 0,01$

Рис. 1. Статистично значущі взаємозв'язки загального показника міжособистісної взаємодії

($p < 0,05$), довірливість ($p < 0,01$), практичність ($p < 0,01$), конкурентну ($p < 0,01$) та пристосувальну ($p < 0,05$) стратегії поведінки у конфлікті.

Ці дані продемонстрували, що рівень міжособистісної взаємодії досить суттєво пов'язаний з товариськістю, відкритістю, природністю, невимушеністю, пристосовністю, терпимістю, поступливістю, емоційною стійкістю, витривалістю, стійкістю в інтересах, працездатністю, практичністю, прозаїчністю, реалістичністю, сміливістю, активністю, здатністю приймати самостійні й неординарні рішення, схильністю до прояву лідерських якостей. Крім того, виявлено прямий зв'язок загального рівня міжособистісної взаємодії з готовністю у конфлікті поступитися певними інтересами, йти на компроміс, а також від'ємний – з готовністю відстоювати лише власні інтереси або з тенденцією пристосовуватися до чужих рішень, зневажаючи свої потреби.

Що стосується показників структурно-особистісних ознак міжособистісної взаємодії (табл. 1), то слід вказати, що показники товариськості, емоційної стабільності прямо корелюють з мотиваційним, емоційним, вольовим та когнітивним компонентами міжособистісної взаємодії. Саме однозначний від'ємний зв'язок з ними має показник практичності.

Водночас показник сміливості прямо пов'язаний лише з мотиваційними, емоційними та когнітивними структурно-особистісними ознаками міжособистісної взаємодії. Показники довірливості та конкретного мислення від'ємно корелюють з мотиваційними та емоційними структурно-особистісними ознаками.

Так само не всі компоненти міжособистісної взаємодії пов'язані із стратегіями подолання конфліктних ситуацій. Найбільшим

чином від'ємний зв'язок, зафіксований для загального рівня міжособистісної взаємодії, зберігається при співвіднесенні даних про вираженість конкурентної стратегії подолання конфлікту з мотиваційними, емоційними та вольовими структурно-особистісними ознаками. Проте стратегії компромісу та уникнення пов'язані лише з емоційним компонентом міжособистісної взаємодії.

Таким чином, результати кореляційного аналізу продемонстрували наявність статистично значущих зв'язків рівня міжособистісної взаємодії з такими властивостями особистості: товариськістю, відкритістю, природністю, невимушеністю, пристосовністю, терпимістю, поступливістю, емоційною стійкістю, витривалістю, стійкістю в інтересах, працездатністю, практичністю, прозаїчністю, реалістичністю, сміливістю, активністю, здатністю приймати самостійні й неординарні рішення, схильністю до прояву лідерських якостей, а також з певними стратегіями подолання конфліктних ситуацій (конкурентною, компромісною, пристосованням, уникненням). Також виявлено, що такий зв'язок найбільшим чином забезпечується за рахунок мотиваційного та емоційного компонентів міжособистісної взаємодії, тоді як вольовий та когнітивний компоненти пов'язані лише з товариськістю, емоційною стабільністю та практичністю.

Результати кореляційного дослідження дали підставу приступити до якісного аналізу властивостей особистості та стратегій подолання конфліктних ситуацій осіб з різними рівнями міжособистісної взаємодії. Для цього на підставі результатів авторського тесту С. Ситнік серед досліджуваних були сформовані три групи. До першої увійшли ті, у кого оцінки за

Таблиця 1

Статистично достовірні взаємозв'язки структурно-особистісних ознак міжособистісної взаємодії з властивостями особистості та стратегіями подолання конфліктних ситуацій

Показники		Структурно-особистісні ознаки міжособистісної взаємодії			
		мотиваційні	емоційні	вольові	когнітивні
Властивості особистості	замкнутість – товариськість	0,444**	0,559**	0,434**	0,497**
	конкретне мислення – абстрактне мислення	-0,275*	-0,301*		
	емоційна нестабільність – емоційна стабільність	0,457**	0,501**	0,327*	0,342**
	боязкість – сміливість	0,266*	0,278*		0,260*
	довірливість – підозрілість	-0,335*	-0,458**		
	практичність – мрійливість	-0,315**	-0,379**	-0,340**	-0,363**
Стратегії подолання конфлікту	конкуренція	-0,300*	-0,342**	-0,369**	
	компроміс		0,307*		
	уникнення		0,277*		

Примітки: * – кореляції статистично достовірні на рівні $p < 0,05$; ** – на рівні $p < 0,01$.

загальним показником міжособистісної взаємодії відповідали високому рівню (37 осіб), до другої групи – досліджувані з середнім рівнем (19 осіб), а до третьої – з низьким рівнем міжособистісної взаємодії (4 особи).

За даними дисперсійного аналізу групи суттєво відрізняються за показниками, що характеризують як загальний рівень міжособистісної взаємодії, так і сформованість окремих її компонентів. Так, значення F-критерія Фішера суттєво перевищують критичне для 1% рівня достовірності за загальним показником ($F=46,75$), а також за показниками мотиваційних ($F=34,56$), емоційних ($F=39,11$), вольових ($F=22,06$) та когнітивних ($F=12,37$) структурно-особистісних ознак міжособистісної взаємодії. Отже, розподіл досліджуваних на групи є адекватним щодо диференційного критерію. Крім того, статистично вагомими є відмінності між групами у вираженості таких властивостей особистості, як замкнутість – товариськість ($F=32,34$; $p<0,01$), конкретне – абстрактне мислення ($F=4,38$; $p<0,05$), емоційна нестабільність – емоційна стабільність ($F=24,24$; $p<0,01$), боязкість – сміливість

($F=7,24$; $p<0,01$), довірливість – підозрілість ($F=8,08$; $p<0,01$) та практичність – мрійливість ($F=19,61$; $p<0,01$), а також стратегій подолання конфліктних ситуацій – конкурентної ($F=18,8$; $p<0,01$), компромісної ($F=6,72$; $p<0,01$) та уникнення ($F=12,51$; $p<0,01$).

Якщо звернутися до середніх значень цих показників у порівнюваних групах, то стає очевидною сутність відмінностей в їхньому прояві (рис. 2).

Дані, представлені на графіку, демонструють, що за багатьма показниками групи майже не відрізняються. Це показники заниженої самооцінки (MD), домінантності (E), чутливості (I), прямолінійності (N), тривожності (O), консерватизму (Q1), самоконтролю (Q3) та розслабленості (Q4). Отже, ці властивості притаманні всім досліджуваним незалежно від рівня міжособистісної взаємодії.

Водночас групу осіб із високим рівнем міжособистісної взаємодії відрізняють досить високі середні оцінки за показниками товариськості (A), емоційної стабільності (C), сміливості (H) та низькі за показником практичності (M).

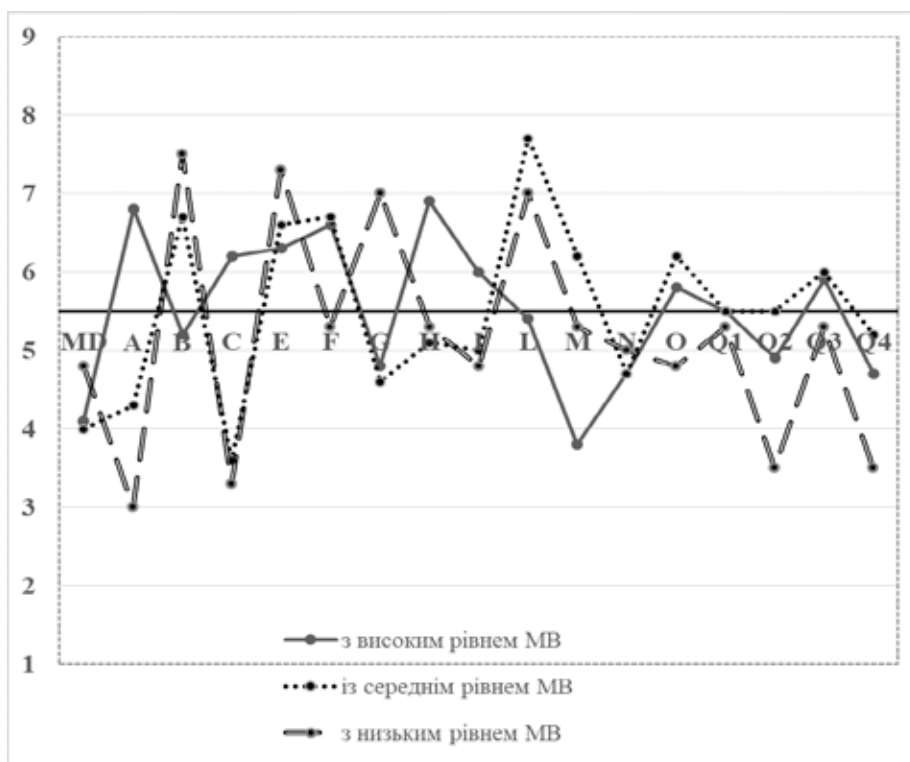

Рис. 2. Середні значення показників властивостей особистості у групах досліджуваних з різними рівнями міжособистісної взаємодії

Примітки: MB – міжособистісна взаємодія; MD – низька самооцінка – висока самооцінка; A – замкнутість – товариськість; B – конкретне мислення – абстрактне мислення; C – емоційна нестабільність – емоційна стабільність; E – покірність – домінантність; F – стриманість – експресивність; G – низька нормативність поведінки – висока нормативність поведінки; H – боязкість – сміливість; I – жорсткість – чутливість; L – довірливість – підозрілість; M – практичність – мрійливість; N – прямолінійність – дипломатичність; O – спокій – тривожність; Q1 – консерватизм – радикалізм; Q2 – конформізм – нонконформізм; Q3 – низький самоконтроль – високий самоконтроль; Q4 – розслабленість – напруженість.

Група осіб із середнім рівнем міжособистісної взаємодії відрізняється найвищою оцінкою за показником підозрливості (L). Групу з низьким рівнем міжособистісної взаємодії характеризують найвищі оцінки за показниками абстрактного мислення (B), домінантності (E), підозрливості (L), нормативності поведінки (G), а також найнижча вираженість показників замкнутості (A), емоційної нестабільності (C) стриманості (F) та конформізму (Q2).

Щоб перевірити, наскільки вказані відмінності є статистично достовірними, ми зробили відповідний аналіз за допомогою t-критерію Стьюдента (табл. 2).

Результати такого аналізу показали, що різниця між групами осіб з високим та середнім рівнями міжособистісної взаємодії є статистично значущою на рівні $p < 0,01$ за показниками товариськості, конкретного мислення, емоційної стабільності, довірливості, практичності, а також на рівні $p < 0,05$ за показниками сміливості та чутливості.

Що стосується порівняння груп досліджуваних з високим та низьким рівнями міжособистісної взаємодії, то статистично достовірних розмірів на рівні $p < 0,05$ тут набули відмінності за показниками товариськості, емоційної стабільності, нормативності поведінки, сміливості та чутливості.

Відмінності між групами досліджуваних з середнім та низьким рівнями міжособистіс-

ної взаємодії виявилися статистично достовірними на рівні $p < 0,05$ лише за показниками замкнутості та нормативності поведінки.

Тобто досліджуваним з високим рівнем міжособистісної взаємодії більш притаманні товариськість, емоційна стабільність, соціальна сміливість, чутливість та практичність, ніж людям, в яких рівень міжособистісної взаємодії є значно нижчим. Особам з середнім рівнем міжособистісної взаємодії більш властиві абстрактне мислення, низька нормативність поведінки, боязкість та підозрливість. Досліджуваним з низьким рівнем притаманні замкнутість, емоційна нестабільність, жорсткість та висока нормативність поведінки.

Порівнюючи стратегії подолання конфліктних ситуацій в цих групах досліджуваних (рис. 3), підкреслимо, що за середніми значеннями низки показників групи майже не відрізняються. Це показники співпраці та пристосування, тому вибір цих стратегій під час конфлікту не залежить від рівня міжособистісної взаємодії.

Якщо звернутися до гістограми, то стає очевидним, що найвище середнє значення показника конкуренції належить групі осіб з низьким рівнем міжособистісної взаємодії, а найнижче – групі осіб з високим її рівнем. І навпаки, середня вираженість показників компромісу та уникнення є найвищою у групі досліджуваних з високим рівнем міжособи-

Таблиця 2

Статистично достовірні відмінності у прояві властивостей особистості між групами досліджуваних з різними рівнями міжособистісної взаємодії

Властивості особистості	Статистичні показники	Групи з різним рівнем міжособистісної взаємодії					
		з високим рівнем (n=37)	із середнім рівнем (n=19)	з високим рівнем (n=37)	з низьким рівнем (n=4)	із середнім рівнем (n=19)	з низьким рівнем (n=4)
замкнутість – товариськість	M	6,8	4,3	6,8	3,0	4,3	3,0
	T	3,05**		2,63*		2,14*	
конкретне – абстрактне мислення	M	5,2	6,7	5,2	7,5	6,7	7,5
	T	2,72**		-		-	
емоційна нестабільність – стабільність	M	6,2	3,6	6,2	3,3	3,6	3,3
	T	3,43**		2,24*		-	
нормативність поведінки	M	4,8	4,6	4,8	7,0	4,6	7,0
	T	-		2,10*		2,34*	
боязкість – сміливість	M	6,9	5,1	6,9	5,3	5,1	5,3
	T	2,60*		2,26*		-	
жорсткість – чутливість	M	6,0	5,0	6,0	4,8	5,0	4,8
	T	2,48*		2,38*		-	
довірливість – підозрливість	M	5,4	7,7	5,4	7,0	7,7	7,0
	t	3,10**		-		-	
практичність – мрійливість	M	3,8	6,2	3,8	5,3	6,2	5,3
	t	3,43**		-		-	

Примітки: M – середнє значення; t – значення t-критерія Стьюдента; * – відмінності статистично достовірні на рівні $p < 0,05$, ** – на рівні $p < 0,01$.

стісної взаємодії, в той час як найнижчими вони є у людей, які мають низький її рівень.

Статистична перевірка (табл. 3) підтвердила, що наведені відмінності виявилися статистично достовірними, оскільки значення t-критерію перевищувало t-критичне значення за показниками компромісу та уникнення при попарному порівнянні всіх груп між собою. За показником конкуренції статистично достовірними визначено лише відмінності між групами з високим та середнім рівнями ($p < 0,01$), а також між групами з високим та низьким рівнями ($p < 0,05$) міжособистісної взаємодії.

Ці дані показують, що особи з високим рівнем міжособистісної взаємодії менше схильні при розв'язанні конфлікту керуватися власними інтересами, проте частіше віддають

перевагу стратегії взаємних поступок або загалом ухиляються від конфлікту.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дозволило зробити певні висновки. Визначено шляхом порівняння груп з різним рівнем міжособистісної взаємодії, що властивостями особистості, які не залежать від її рівня, є самооцінка, домінантність, чутливість, прямотинність, тривожність, консерватизм, самоконтроль та розслабленість. Так, саме схильність до співпраці або пристосування у конфліктній ситуації є стратегіями, які не залежать від сформованості особистісного ресурсу, який визначає рівень міжособистісної взаємодії.

Чим вищим є рівень міжособистісної взаємодії, тим більше притаманні людині товариськість, емоційна стабільність, соціальна

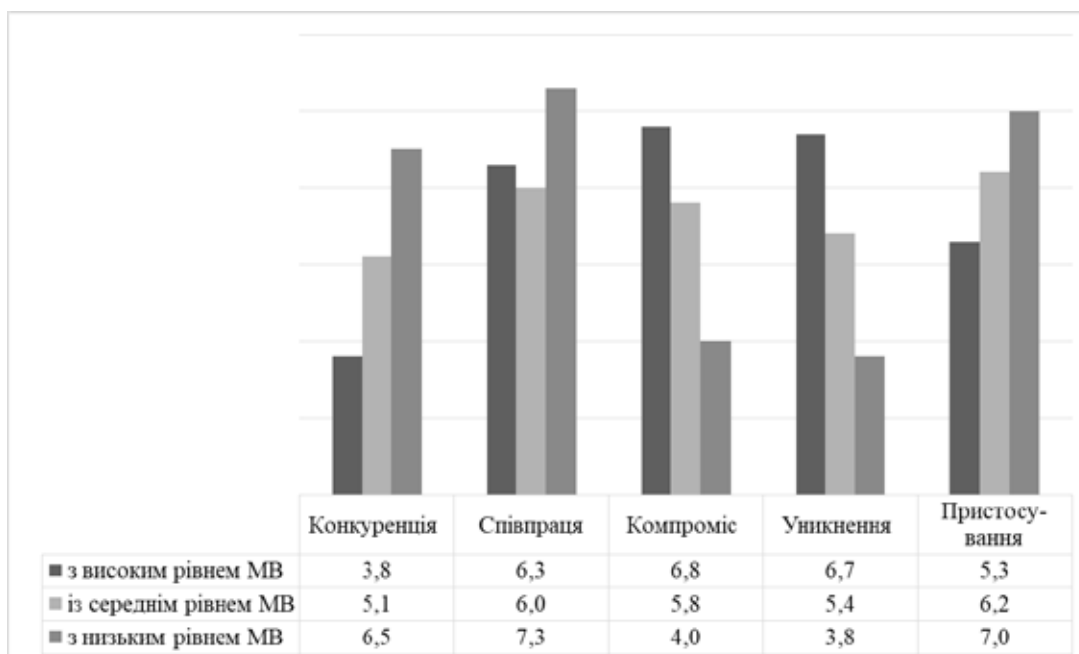

Рис. 3. Середні значення показників стратегій подолання конфліктних ситуацій у групах досліджуваних з різними рівнями міжособистісної взаємодії

Таблиця 3

Статистично достовірні відмінності у стратегіях подолання конфліктних ситуацій між групами досліджуваних з різними рівнями міжособистісної взаємодії

Стратегії подолання конфліктних ситуацій	Статистичні показники	Групи з різним рівнем міжособистісної взаємодії					
		з високим рівнем (n=37)	із середнім рівнем (n=19)	з високим рівнем (n=37)	з низьким рівнем (n=4)	із середнім рівнем (n=19)	з низьким рівнем (n=4)
конкуренція	M	3,8	5,1	3,8	6,5	5,1	6,5
	t	3,33**		2,43*		-	
компроміс	M	6,8	5,8	6,8	4,0	5,8	4,0
	t	2,31*		3,54**		2,86*	
уникнення	M	6,7	5,4	6,7	3,8	5,4	3,8
	t	3,09**		3,03**		2,32*	

Примітки: М – середнє значення; t – значення t-критерія Стюдента; * – відмінності статистично достовірні на рівні $p < 0,05$, ** – на рівні $p < 0,01$.

сміливість, чутливість, практичність, а також тенденція у конфлікті віддавати перевагу стратегії взаємних поступок або загалом ухилятися від нього. Чим нижчим є рівень міжособистісної взаємодії людини, тим більше їй притаманні замкнутість, емоційна нестабільність, жорсткість, висока нормативність поведінки, а також схильність при розв'язанні конфлікту керуватися лише власними інтересами. Якщо людина має середній рівень міжособистісної взаємодії, їй більш властиві абстрактне мислення, низька нормативність поведінки, боязкість та підозрливість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонійчук Н. Конфліктна поведінка особистості як результат впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників. *Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 5. С. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.30970/2522-1876-2019-5-1>.
2. Бігунов Д.О. психологічні механізми виходу із конфліктних комунікативних ситуацій. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Серія «Психологія»*. 2018. Т. 23. Вип. 2. С. 33–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vopu_psi_2018_23_2_5 (дата звернення: 05.01.2022).
3. Бойко-Бузиль Ю.Ю. Стили конфліктної поведінки в системі професійно-особистісного становлення керівників органів і підрозділів МВС України. *Проблеми сучасної психології*. 2017. № 36. URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/157065> (дата звернення: 04.12.2021).
4. Гарькавець С.О. Проблема соціальних конфліктів, психологічні наслідки та шляхи подолання. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2018. № 3 (1). С. 110–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp_2018_3%281%29__17 (дата звернення: 05.01.2022).
5. Голынич Е.О., Батхина А.А. Стратегии поведения в межличностном конфликте у студентов: кросс-культурное сравнение. *Психологические исследования*. 2017. Т. 10. № 53. С. 12. URL: <http://psystudy.ru> (дата звернення: 04.12.2021).
6. Ситнік С.В. Психологія міжособистісної взаємодії: монографія. Одеса: ФОП «Бондаренко М.О.», 2020. 350 с.
7. Ситнік С.В. Розробка методики оцінки особистісних компонентів міжособистісної взаємодії. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. № 1. Т. 3. С. 111–115. DOI: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.20.1-3.19>.
8. Угрин О.Г., Черевко М.Ю. Взаємозв'язок стилів конфліктної поведінки з ціннісними орієнтаціями й мотивами працівників організації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Психологічна»*. 2017. Вип. 1. С. 61–69. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/877> (дата звернення: 05.01.2021).